

Iespējamā eseju tēmu struktūra

1. Valstis Senlatvijā un Livonijā, Latvijas teritorijas iekļaušana Eiropas sociālajā, politiskajā un kultūras telpā

Kā pirmsmodernais (personālais) valstiskums attīstījās Latvijas teritorijā, kāds bija Eiropas konteksts? Kāda bija Senlatvijas valstu konstitūcija un pārvaldības sistēma? Kāpēc Krusta kari ar vienādu iekarotāju motivāciju deva atšķirīgu valstisku rezultātu, salīdzinot Livoniju, Senprūsiju, Lietuvu?

Kāds bija Livonijas valstu – Ordeņa, bīskapiju, pilsētu – valstiskums, to suverenitāte? Kā raksturojamas Livonijas valstu savstarpējās attiecības (Māras zemes konfederācija), Livonijas valstu attiecības ar pāvestu un Svētās Romas impērijas ķeizaru? To salīdzinājums ar Rietumeiropas viduslaiku (personāl)valstīm.

Kāda bija Livonijas valstu kārtu sistēma (t.i., kārtu, kurām tie piederēja – zemnieki, pilsētnieki, u.c.), latviešu loma un nozīme Livonijas valstu konstitucionālajā iekārtā un pārvaldības sistēmā? Kā agrīnā nacionālā diskriminācija, sadalījums “Teutsche” un “Unteutsche” ietekmēja nacionālās kultūras (un vēlāk identitātes) saglabāšanu (salīdzinājumam – Senprūsija, iespējams, īpašā Īrijas situācija)?

2. Modernās teritoriālās valstis Latvijā absolūtisma laikmetā (1561–1795)

Kādi bija Livonijas sabrukuma militārie, politiskie un idejiskie iemesli? Kādi bija jaunā Eiropas valsts modeļa – modernās teritoriālvalsts – politiski juridiskie idejiskie pamati? Kāda bija reformācijas nozīme?

Kāda bija Kurzemes hercogistes – pirmās modernās (kvazi)suverēnās valsts Latvijas teritorijā – konstitucionālā un pārvaldes iekārta Eiropas moderno teritoriālvalstu kontekstā, tās saistība ar Poliju?

Kāda bija Rīgas brīvpilsētas kā suverēnas valsts (1561–1581) konstitucionālā un pārvaldes iekārta, tās saistība ar Vācu nācijas Svēto Romas impēriju.

Kāds bija Pārdaugavas hercogistes/Infantijas valststiesiskais statuss Polijas (Žecpospolitas) valsts sastāvā? Kādu autonomiju paredzēja 1582. gada Livonijas Satversme?

Kāda bija Zviedrijas konstitucionālā un pārvaldes iekārta tajā Latvijas daļā, kura atradās Zviedrijas valsts sastāvā?

Attiecībā uz visiem valstiskumiem šajā periodā salīdzinošā aspektā: kāda bija vietējo varas institūciju loma? Kāda bija Baltijas autonomija šo valstisko

veidojumu ietvaros? Kāds bija latviešu statuss, loma un nozīme, tiesiskais stāvoklis Kurzemes hercogistē, Pārdaugavas hercogistē, zviedru Vidzemē, Rīgas brīvpilsētā, kādas bija līdzības un atšķirības attiecīgajās teritorijās? Kā zemnieku stāvoklis Vidzemē un Inflantijā atšķīrās no attiecīgo kārtu stāvokļa Zviedrijā un Polijā? Kādas bija laikmeta idejisko strāvojumu ietekmes? Kāds ir Kurzemes hercogistes, Pārdaugavas hercogistes, zviedru laiku Vidzemē un poļu laiku Latgalē mantojums mūsdienu Latvijā?

3. Latvija Krievijas impērijas sastāvā (1710/1795–1917/1918)

Kā Krievijas autokrātiskās valsts iekārtas attīstība un transformācija ietekmēja Baltijas autonomiju, teritoriālās pārvaldes vienībās – guberņās – noteikto kārtību? Kāda bija vietējā pašpārvalde, kārtas, zemnieku tiesiskais stāvoklis un tā atšķirības no zemnieku stāvokļa Krievijā? Kādas izmaiņas ienesa dzimtbūšanas atcelšana?

Kā Latvijas teritorijas iedalījums trīs guberņās ietekmēja latviešu politiskās apziņas veidošanos? Kāda bija Baltijas autonomijas attīstība, Baltijas muižniecības statuss līdz 1881. gadam? Kādas politiskas un tiesiskas izmaiņas notika pēc Baltijas guberņu statusa pielīdzināšanas pārējām Krievijas guberņām?

Kā 19. gs. beigās un 20. gadsimta sākumā Latvijas teritorijā veidojās pilsoniskā sabiedrība, kā attīstījās pilsoniskās aktivitātes un kādas bija šo aktivitāšu robežas? Kā jaunlatviešu kustību ietekmēja Rietumeiropas idejiskie strāvojumi un Krievijas valsts politika pret muižniecību un Baltijas autonomiju? Kā sadūrās ģermanizācijas un rusifikācijas politika?

Kāda bija latviešu līdzdalība valsts pārvaldībā pašvaldību līmenī, Krievijas Domē, Krievijas valsts dienestā, armijā. Kāds ir cariskās Krievijas laika mantojums mūsdienu Latvijā?

4. Pašnoteikšanās ideja, tās attīstība un izpausmes Latvijas valsts idejas tapšanā

Kādas ir pašnoteikšanās kā normatīvas idejas filozofiskās saknes? Kādas bija un ir pašnoteikšanās un emancipācijas ideju kopsakarības (piemēram, sociālās, nacionālās, bet arī feministiskās, antikoloniālās)?

Kā attīstījās latviešu sabiedriskās aktivitātes (hernhūtieši, pilsoniskās, politiskās un kultūras aktivitātes, u.c.), jaunlatvieši, kāda bija nacionālo un demokrātisko ideju ietekme?

Kā marksisma idejas ietekmēja sociālo emancipāciju Latvijā, Jaunās strāvas darbību? Kā attīstījās ideju konkurence starp latviešu “mēs” kolektīvo pašnoteikšanos un (pasaules) proletāriešu “mēs”, to iespējamās valstiskās alternatīvas?

Kā latviešu demokrātisko pašnoteikšanās idejas attīstību ietekmēja konfrontācija ar krievu carismu, muižniecību, latviešu un citiem marksistiem? Kā latviešu pašnoteikšanās idejas konkretizējās no autonomijas prasībām līdz nacionālai demokrātiskai valsts nodibināšanai?

Kā notika kvalitatīvs lēciens no biedrībām un kustībām uz pārstāvniecībām: LPNP (Krievijas pārvaldītajā Latvijas daļā) un Demokrātiskais bloks (Vācijas pārvaldītajā Latvijas daļā), to apvienošanās Tautas Padomē, starptautiskās situācijas pavērtā vēsturiskā “loga” acumirkļa izmantošana pēc revolūcijas Vācijā?

Kā latviešu pašnoteikšanās kā vienlaikus nacionāla un sociāla emancipācija sagatavoja 1918. gadā dibinātās valsts nacionāli demokrātisko raksturu?

Kāda bija latviešu pašnoteikšanās kustības specifika Eiropas kontekstā?

5. Latvijas valsts dibināšana Viduseiropas un Austrumeiropas nacionālās atdzimšanas viļņa kontekstā

Kādas bija sabiedrības modernizācijas, demokrātijas un nacionālisma kopsakarības? Premodernais un modernais (pilsoniskās sabiedrības) nacionālisms. Kādi bija nacionālisma veidi un konteksti (lielo nāciju un mazo tautu nacionālisms, imperiālais un emancipatoriskais, politiskais un kulturālais, agresīvi-šovinistiskais un demokrātiskais u.t.t.)?

Kā atšķīrās nāciju izpratnes “vecajās” (valsts izveido nāciju) un “jaunajās” valstīs (nācija izveido valsti)? Kāda ir šo divu nāciju vēsturisko modeļu ietekme uz nācijas izpratni mūsdienās?

Kā noritēja Eiropas nevalstisko tautu/nāciju emancipācija 19. gadsimtā un līdz Pirmā pasaules kara beigām, kas rezultējās valstu dibināšanā?

Kā šajā kontekstā ierakstās latviešu nacionālā ideja? Kas kopējs, kas atšķirīgs?

6a. Latvijas vēsture postkoloniālās perspektīvas skatījumā: Vācu koloniālisms

Kādas bija Senlatvijas un plašāka reģiona 13. gadsimta kolonizācijas īpatnības? Livonijas koloniālvalstis un salīdzinājums ar līdzīgiem procesiem Eiropā, pasaulē (Amerikā). Jēdziens “settler colonialism”.

Kā notika latviešu integrācija kristīgajā Eiropā, garīgās pasaules skatījuma radikālā maiņa, saglabājoties valodai un etniskai kultūrai? Kādas konsekvences bija kolonizācijas rezultātam – latviešu iekļaušanai Rietumeiropas kultūrtelpā?

Kāda bija vācbaltu ietekme latviešu nacionāli kulturālās identitātes, kultūrtelpas veidošanā, tiesiskās, politiskās un sociālās vides formēšanā? Kāda bija attieksme pret latviešu pārvācošanu, uzskati par latviešu kā kultūrnācijas

pastāvēšanas iespējām?
Kāda bija vācbaltu nostāja pret Latvijas valsts dibināšanu, iesaiste Neatkarības karā, alternatīvie piedāvājumi?
Kā vācbaltu kopienu ietekmēja 1921. gada agrārā reforma, kāda bija vācbaltu minoritātes autonomija starpkaru laikā, kā to ietekmēja Hitlera nākšana pie varas Vācijā?

6b. Latvijas vēsture postkoloniālās perspektīvas skatījumā: PSRS koloniālā politika Latvijā

Kāda bija PSRS koloniālisma specifika – juridiskais, faktiskais, ārējais, iekšējais koloniālisms? Salīdzinājumi ar “aizjūras” koloniālismu, “settler colonialism”, citi vēsturiski/aktuāli piemēri?
Kādas bija krieviski runājošo PSRS pilsoņu iepludināšanas okupētajā Latvijā - ar mērķi panākt Latvijas piederības PSRS neatgriezeniskumu – totalitārisma apstākļu noteiktās īpatnības? Kā kolonizācijas politika izpaudās tautsaimniecībā, kultūras, izglītības, valodas politikā?
Kādas bija pretošanās, izdzīvošanas, kolaborācijas – tipiskas koloniālās situācijas alternatīvu – izpausmes okupētajā Latvijā?
Kā izpaudās politiskā pretstāve starp neatkarības atjaunošanas un PSRS režīma turpināšanās piekritējiem 1988. - 1991. gadā?
Kāda bija pēckoloniālā emancipācijas politika tautsaimniecībā, sociālajā sfērā, valodas, izglītības un kultūras politikā, kādi bijuši integrācijas politikas uzstādījumi, lielākās veiksmes un neveiksmes? Kāds ir PSRS kolonistu palikšanas Baltijas valstīs tiesību precedents starptautiskajās tiesībās? Kādas ir koloniālā un pēckoloniālā mantojuma izpausmes mūsdienās, kādas perspektīvas?

7. Modernizācija Latvijā: idejiskie strāvojumi un 1905. gada revolūcija

Kā 1905. gada revolūcijas raksturu un vērienu ietekmēja zemnieku sociālā diferenciācija, pie zemes nepiesaistītās iespaidīgās kalpu kārtas izveidošanās? Kā to ietekmēja pilsētu izaugsme, industrializācija, latviešu pilsoniskā slāņa un proletariāta izveidošanās?
Kā nacionālo attiecību trijstūrī – latvieši, vācbalti, Krievijas valsts - notika cīņa par sociālo, ekonomisko un kulturālo dominanci?
Kāda bija marksisma ideju ietekme latviešu sociālajā emancipācijā, radikalizācijā un 1905. gada revolūcijā? Kas noteica šķelšanos latviešu sociālisma un pilsonisko ideju piekritēju vidū? Kāda bija LSDSP nozīme Latvijā un Krievijas boļševiku partijas tapšanā?
Kādas bija 1905. gada revolūcijas konfrontācijas līnijas (strādnieku streiki,

terorisms, uzbrukumi muižām, baznīcām, kultūras vērtību iznīcināšana, vācbaltu paš aizsardzības kustība, Krievijas valdības reakcija, soda ekspedīcijas u.t.t.). Kāds bija 1905.gada revolūcijas vēriens Latvijā, salīdzinājumā ar revolūciju citur Krievijā?

Kā 1905.gada revolūcija ietekmēja Krievijas politiku Latvijā un Latvijas autonomijas idejas attīstību?

Kā 1905.gada revolūcija atspoguļota latviešu un vācbaltu vēsturē un sociālajā atmiņā – salīdzinošs vērtējums.

8. Pirmā pasaules kara nozīme Latvijas valsts tapšanā

Kā Latvijas teritorijas pārvēršana par Pirmā pasaules kara nepārtrauktu kaujas lauku ietekmēja latviešu politisko orientāciju un rīcību? Salīdzinājums ar igauņiem un lietuviešiem.

Kurzemes izpostīšana un bēgļu kustība. Kāda nozīme bija bēgļu pašorganizācijai kā pašnoteikšanās izpausmei apdraudējuma situācijā?

Kādi bija latviešu politisko aprindu un Krievijas militārās vadības aprēķini, veidojot brīvprātīgās strēlnieku vienības? Kāpēc strēlniekos nostiprinājās lielinieku ietekme? Kāpēc strēlnieku vidū panākumus neguva pilsoniski demokrātiskās idejas?

Kāda bija latviešu sarkano strēlnieku loma Krievijas boļševiku revolūcijā un pilsoņu karā?

Kāda bija latviešu sarkano strēlnieku loma un pašizpratne Pēteru Stučkas Padomju Latvijas projektā un cīņās Neatkarības karā pret Latviju?

Strēlnieki sociālajā atmiņā un atmiņu politikā, izvērtējuma problemātika?

9. Valsts ideja, naratīvs un vēsture

Vai iespējama valsts bez idejas? Vai iespējama valsts ideja bez naratīva? Kāda ir nozīme mītiem un metaforām kā abstraktas idejas (konstrukcijas) – valsts – konstituējošiem elementiem. Kāda ir nozīme valsts naratīvam sekmīgā valsts funkcionēšanā?

Kāds ir modernas demokrātiskas valsts naratīvais pamats (politiski-socioloģiskais skatījums)? Kā tas veidojas, tiek veidots? Kāda ir loma vēsturei un sociālajai atmiņai kā valsts (nācijas) naratīva sastāvdaļai? Kādēļ vēsture pastāvīgi mainās?

Kāds ir valsts naratīvs un vēsture kā tā sastāvdaļa valstu konstitūcijās, citos pamatdokumentos, valsts simbolos (piemēram, ASV, Francija, Vācija, Polija, Lietuva, Igaunija, Horvātija, Dienvidāfrika, Indija u. c.)?

Latvijas valsts un latviešu nācijas naratīva meklējumos – tā funkcijas, konstrukcijas jautājumi un izaicinājumi, Satversmes Ievada naratīvs.

Vēstures un atmiņu politikas loma vēstures konstrukcijā, dekonstrukcijā un rekonstrukcijā.

10. Nacionālisms un valsts

Kā izveidojās un attīstījās latviešu nacionālā pašapziņa? Kas bija politiskie, ekonomiskie, sociālie, kulturālie faktori, kas to ietekmēja? Kā latviešu nacionālisms iedarinās Eiropas kontekstā? Pie kāda veida nacionālisma pieder latviešu nacionālisms? Ar ko latviešu nacionālisms atšķīrās vai, tieši otrādi, bija līdzīgs vācu, angļu, franču, krievu, igauņu, lietuviešu, somu, poļu, nacionālismam?

Kā nacionālisms ietekmēja pārmaiņas valstiskuma izpratnē starp Latvijā dzīvojošām tautībām? Kā Vācijas apvienošanās mainīja vācbaltu skatījumu uz valsts ideju un valstiskumu? Kā latviešu nacionālisms, vācbaltu nacionālisms un Krievijas oficiālā rusifikācijas ideoloģija ietekmēja Latvijā dzīvojošo krievu domu par valsti un valstiskumu Baltijas guberņās? Cik lielā mērā Latvijas ebreju attieksme pret valsti un valstiskumu mainījās cionisma ietekmē? Citu tautu (poļu, baltkrievu, utt.) valstsgriba Latvijas teritorijā.

Kādi bija latviešu nacionālisma kulturālie, sociālie, politiskie, teritoriālie elementi, kā tie savstarpēji papildinājās un attīstījās? Kā attīstījās nacionālas valsts ideja? Kādas bija šīs idejas īpatnības salīdzinot nacionālas valsts ideju citur Eiropā?

Nacionālā un valsts ideja starp latviešiem Krievijas impērijā ārpus Latvijas un citviet pasaulē 19. un 20. gadsimtā. Trimdas ideja un valsts ideja, trimda kā pretstats diasporas identitātei (salīdzinot arī agrākos un vēlākos laikposmos). Latgales vieta nacionālās valsts idejā; latgaliešu nacionālā apziņa un valstiskā identitāte.

Kam "piederēja" nacionālā valsts, un kāda bija latviešu elites attieksme pret citu grupu nacionālajiem centieniem? Nacionālās valsts idejas diskursa attīstība: latviešu tauta vai Latvijas tauta?